

L'ARQUITECTURA DE LA CIUTAT

JOSEP M. MASSOT BELTRAN

L'arquitectura de la ciutat és el reflex i la imatge de la seva gent. Ja fa un temps, amb l'adveniment dels ajuntaments democràtics, es va intentar ordenar el procés urbà de la nostra ciutat, trasbalsada i caòtica a causa, entre altres, de l'etapa autàrquica i *desarrollista*. Després de quatre anys de feina seriosa es va constatar que *no es notava res*.

Aquest va ser el títol d'un article signat pels tècnics d'Urbanisme, Sabater/Soldevila/Massot, que resumia el desencís per la manca d'una resposta clara de millora visual de la nostra Badalona, després d'una primera legislatura. Setze anys després, i aprofitant el fet d'unes conferències sobre el Pla Pons, vaig preparar unes reflexions que intentaré exposar en aquest article, amb el greu handicap de renunciar a la riquesa de bona part de les imatges que, sens dubte, ajudarien a fer-les més entenedores.

Com s'ha format la imatge de la nostra ciutat?

- I. Per una herència històrica.
- II. Pel creixement industrial de mitjan a finals del segle passat.
- III. Per les construccions de començaments de segle. El Modernisme.
- IV. Per les construccions de la Dictadura de Primo de Rivera fins a la guerra civil.
- V. Per la postguerra autàrquica i *desarrollista*.
- VI. Per la modernitat democràtica.

A l'article de referència es feia èmfasi en el paper que es volia assignar a l'arquitectura en el sentit que, a més de donar una bona resposta funcional, havia de servir per vertebrar la ciutat, fent-la més atractiva, possibilitant, al mateix temps, la descoberta de les restes històriques del subsòl.

Dins de cada apartat s'han seleccionat els exemples més significatius que permeten visionar la nostra ciutat.

I. HERÈNCIA HISTÒRICA

1. La Badalona preromana i romana: a) Turó d'en Boscà; b) Restes de *Baetulo*.
2. La Badalona fins a la meitat del segle XIX: c) Construccions històriques singulars; d) Masies aïllades: Vall de Canyet, Vall de Pomar; e) Dalt Vila; f) Baix a mar.

No és l'objectiu d'aquest treball l'anàlisi històrica de l'evolució urbana de la ciutat, passant de l'època fundacional iberoromana fins a la meitat del segle XIX, quan s'inicien les transformacions motivades per la industrialització.

En canvi, sembla interessant explicar el paisatge generat pels assentaments que s'han produït al llarg d'aquest període separant-los, per fer-ho entenedor, en els sis apartats següents, que s'han triat com a més significatius.

1. Turó d'en Boscà.
2. Subsòl de *Baetulo*.
3. Construccions històriques singulars:
 - Sant Jeroni de la Murtra
 - Masia Can Bofí Vell
 - Masia Can Canyadó
 - Masia Ca l'Andal
 - Cartoixa de Montalegre
4. Masies aïllades
 - 4.1. Vall de Canyet
 - Mas Oliver
 - Can Pujol
 - Torre Codina
 - Ca l'Amigó
 - Can Mora
 - Can Ferrater
 - 4.2. Vall de Pomar
 - Can Miravitges
 - Cal Comte. Castell de Gotmar
 - Can Vestit
 - Can Colomer
 - Torre del Mas Ram
5. Assentaments Dalt Vila
 - La Torre Vella
 - Cases del carrer de la Costa
 - Cases del carrer de Dalt
 - Cases del carrer Pujol
6. Assentament de Baix a Mar
 - Cases dels carrers Sant Llorenç i Santa Anna
 - Cases dels carrers Tei i Platja
 - Cases del carrer Ciutat de Banyoles
 - Cases en filera del carrer Iris

Aquesta selecció de les peces d'arquitectura de la nostra ciutat, permet disposar d'una visió molt aproximada del que significava la imatge de la Badalona de mitjan segle passat.

1. Turó d'en Boscà

Obra: TURÓ D'EN BOSCÀ
 Època: Segle II/I a.C.
 Arquitectura: Ibèrica

Poblat ibèric sobre un turó de 200 m d'alçada. Forma part del conjunt de poblats que es veien entre ells, Turó de Montgat, Puig Castellar, Castell Ruf. Declarat com a BCIN per la Generalitat de Catalunya segons Llei 9/1993 de 30 de setembre i Resolució de 22 de febrer de 1996.

2. Subsòl de *Baetulo*

Obra: SUBSÒL DE BAETULO
 Emplaçament: 5 m per sota Dalt Vila
 Època: Segle -I a II d.C.
 Arquitectura: Romana

Excavada i visible una part important de les termes sota el Museu, així com un carrer amb edificis sota la plaça de Font i Cussó, dissenyada expressament per convertir-se en mirador de les restes. Declarat com a BCIN per la Generalitat de Catalunya segons la Llei 9/1993 de 30 de setembre i Resolució de 30 de novembre de 1995.

3. Construccions històriques singulars

Obra: MONESTIR DE SANT JERONI DE LA MURTRA
 Emplaçament: Vall de Poià/Vall de Betlem
 Època: Segles XV-XVIII
 Arquitectura: Gòtic tardà

Possiblement la millor construcció catalana del gòtic tardà. Declarat BIC segons Llei 16/85 de 25 de juny R-51-3966. Teló de fons de la vall de Poià, avui encara sense cap element que distorsioni la seva imatge. Conjunt format pel monestir i els entorns de conreu que configuren la unitat productiva.

Obra: CAN BOQUÍ VELL
 Emplaçament: c/ Sant Gregori
 Època: Segles XV-XVI
 Arquitectura: Masia fortificada

Masia amb torre de defensa, que és la peça de major valor del conjunt, actualment molt enrunat. Declarat BIC i, per tant, protegit segons Llei 16/1985 de 25 de juny R-51-5192. A causa de la seva posició sobre un petit turó, serveix de referent visual tant per al barri de Montigalà, on s'estan construint habitatges de protecció, com per al barri de Sant Crist.

Obra: CAN CANYADÓ
 Emplaçament: c/ Pompeu Fabra. Barri Canyadó
 Època: Segles XV-XVIII

Masia amb torre de defensa començada a construir l'any 1492. És de la tipologia clàssica de la masia catalana, molt poc «arreglada» per actuacions posteriors, ja que no ha estat mai residència habitual dels propietaris. Finalitzada la seva rehabilitació l'any 1995, és actualment un Centre Cívic per al barri de Canyadó. Declarada BIC segons Llei 16/1985 de 25 de juny R-51-3962.

Can Canyadó.

Obra: CA L'ANDAL
 Emplaçament: Av. Martí Pujol/Independència
 Època: Segles XV-XVI-XVIII

Amb antecedents de vil·la romana dedicada a la producció de vi, Ca l'Andal és una masia de tres crugies. Té un celler espaiós i un graner amb sitges. La seva col·locació privilegiada articula els barris de Bufalà i Dalt Vila. Va ser seu de la primera indústria contaminant que se situà a la ciutat, procedent de Barcelona, i va provocar la primera manifestació de rebuig per part de la població.

Obra: CARTOIXA DE MONTALEGRE
 Emplaçament: Carretera B-500 –La Conreria–
 Època: Segles XV-XVIII

Construcció de gran importància arquitectònica, situada fora del terme de Badalona, però integrada completament a la vall de la Conreria. Té especial interès el sostre, format per voltes de totxo a sardinel·la (sembla ser que va ser el primer lloc, a Catalunya, on es va utilitzar aquest sistema constructiu).

4.1. Masies de la Vall de Canyet

Obra: MAS OLIVER
 Emplaçament: Ctra. BV-5011 de Badalona a Montcada
 Època: Segles XVII-XX

Masia transformada en casa d'estiueig. Restaurada i ampliada per Joan Padrós Fornaguera, arquitecte, l'any 1930.

Obra: CAN PUJOL
 Emplaçament: Barri de Canyet
 Època: Segles XIII i XVIII

Masia molt ben conservada, formada per planta baixa, pis i golfes. Estructura de murs de contenció que singularitzen els espais. El nom primitiu era Can Canyet i es troba construïda sobre una vil·la romana.

Obra: TORRE CODINA
 Emplaçament: Ctra. BV-5011 de Badalona a Montcada
 Època: Segles XVI-XX
 Important fita visual de la carretera de Canyet, amb una torre central quadrada, de cinc pisos i dos cossos a cada costat, dels quals el més antic és el dret, del segle XVI. Reforma de l'entrada, l'escala i els arrambadors de fusta per l'arquitecte Josep M. Jujol i Gibert, que també actuà reformant els matacans superiors.

Obra: CA L'AMIGÓ
 Emplaçament: Riera de Canyet
 Època: Segle XV
 Masia amb important finestral gòtic, que interiorment ha sofert intervencions no gaire afortunades. També és una bona fita visual dins el nucli de Canyet.

Obra: CAN MORA
 Emplaçament: Barri de Canyet
 Època: Segles XVI-XVIII
 Masia de forta implantació, malgrat que la façana ha estat modificada amb uns arcs de protecció de les obertures que malmeten la composició original. Té capella i un gran celler.

Obra: CAN FERRATER
 Emplaçament: Ctra. BV-5011 de Badalona a Montcada
 Època: Segles XVI-XVIII
 Masia rural convertida en casa senyorial, de planta baixa, pis i golfes, amb galeria superior d'arcades. Els murs de contenció amb contraforts es converteixen en la bassa de regar, d'aspecte italiniç.

Castell de Gotmar. Cal Comte.

4.2. Masies de la Vall de Pomar

Obra: CAN MIRAVITGES
 Emplaçament: Camí de Can Miravitges
 Època: Segles XI-XVIII
 Masia patrimonial que, tal com es troba ara, correspon a començaments del segle XVIII, però on existeixen zones del segle XI. És el prototipus de finca agrícola destinada a la producció vitivinícola. Dues plantes i golfes. Capella annexa i celler molt interessant. Es troba coberta a quatre aigües. Actualment s'utilitza com a Escola de Natura i habitatge dels masovers, mentre que una part de la casa està destinada a exposició permanent del Museu.

Obra: CASTELL DE GOTMAR. CAL COMTE
 Emplaçament: Vall de Pomar
 Època: Segles X-XV
 Casa senyorial fortificada amb la imatge característica de castell amb els merlets que coronen l'edificació. Antic assentament de vil·la romana que va anar evolucionant. Galeria i escala gòtiques i algun finestral romànic. Declarada BIC, Llei 16/1985 R-51-5191.

Obra: CAN VESTIT
 Emplaçament: Llimoners. Urb. Mas Ram
 Època: Segle XVIII
 Masia que ha sofert moltes actuacions de remodelatge. La darrera, dels anys 1989-90, deguda als arquitectes Llorens/Soldevila, ha recuperat uns espais interiors degradats per convertir-los en zona de restauració molt acollidora.

Obra: CAN COLOMER
 Emplaçament: Vall de Pomar
 Època: Segles XVI-XX
 Masia de tres cossos envoltada per un jardí interessant que l'amaga de la vista des de la vall. Construïda sobre una vil·la romana.

Cases del carrer de la Costa.

Obra: TORRE DEL MAS RAM

Emplaçament: Av. de les Palmeres

Època: Segles XV-XIX

Conjunt format per la casa dels guardes (avui desapareguda), el pont i la torre. Com la coneixem, plenament modernista, va ser projectada per Sagnier. Actualment, i des del 1965, està adaptada com a escola.

5. Assentaments a Dalt Vila

Obra: TORRE VELLA

Emplaçament: plaça Barberà

Època: Segles XIII al XVI

A l'emplaçament de l'antiga ciutat romana surt la Badalona medieval, que té com a centre la Torre Vella. La família Santcliment assenyala amb el seu escut sobre el portal de l'entrada renaixentista, la seva propietat. Rehabilitada i utilitzada com a centre escolar, manifesta en el seu ús la contradicció d'una funció que no li és pròpia. Cal lamentar la desaparició de la torre de defensa, de planta rodona, enderrocada els anys seixanta.

Obra: CASES DEL CARRER DE LA COSTA

Època: Segles X al XV

Nexe d'unió del Dalt Vila amb el Baix a Mar. El carrer de la Costa trobava la seva continuïtat en el carrer del Pinzell (avui Sant Anastasi) i després de passar per la plaça de la Vila, continuava pel carrer del Mar. La secció del carrer, de mitja canya amb totxo a sardinell, ens recorda la canalització a cel obert de les aigües.

Obra: CASES DEL CARRER DE DALT

Època: Segles XIII-XV

Les cases que actualment es poden veure corresponen al segle XIX. L'ambient medieval del carrer sols té la seva resposta arquitectònica en una finestra gòtica, així com en un arc de mig punt de volta.

Obra: CASES DEL CARRER PUJOL

Època: Segle XIX

Conjunt format per cases de filera, de començaments del segle XIX. La tipologia és la tradicional, amb forjats de volta catalana. Són significatius la font i el safareig comunals, així com els esgrafiats de la planta-pis, que varien de casa a casa.

6. Assentaments a Baix a Mar

Obra: CASES DELS CARRERS SANT LLORENÇ
I SANTA ANNA

Època: Segle XIX

A mitjan segle XIX es formà el barri de pescadors, amb les cases en filera, de baixos i pis. A causa de l'ampliació de l'avinguda Martí Pujol, algunes d'elles han estat enderrocades. A les que resten es pot observar l'estructura que permet la comunicació pels dos carrers, així com un pou exterior.

Obra: CASES DELS CARRERS TEI I PLATJA

Època: Segle XIX

Conjunt de cases de pescadors. Són carrers sense sortida. La tipologia permetia, a l'entrada, el treball d'arranjament de xarxes de pesca.

Obra: CASES DEL CARRER CIUTAT DE BANYOLES

Època: Segle XIX

Habitatges de pescadors entorn d'un pati comunal. Conjunt protegit pel Catàleg del Patrimoni. Mereix atenció la rehabilitació del núm. 3, per l'arquitecte Francesc Gil.

Obra: CASES DEL CARRER IRIS

Època: Segle XX

Cases en filera de planta baixa i pis, que configuren un conjunt interessant protegit pel Catàleg del Patrimoni.

II. EL CREIXEMENT DE LA CIUTAT FINS A FINALS DEL SEGLE XIX

Badalona entra a la meitat del segle XIX amb una població d'uns 5.000 habitants. El canvi que s'està produint arran de la industrialització ha saturat els límits de Barcelona i l'actual Poble Nou, i comença la seva expansió seguint la línia de tren inaugurada el 1848.

Aquest fet converteix Badalona en un «pol d'atracció» pel fet de disposar de terrenys de baix preu però, sobretot, per oferir mà d'obra barata (la feina a la indústria era complementària de la que es realitzava a casa).

La industrialització s'especialitza i, així, el Berguedà es queda amb l'extractiva, l'alimentària va a Girona-Olot, la tèxtil a Terrassa-Sabadell, els adobs a Igualada i Vic, la surera a l'Empordà i la paperera a Capellades. Badalona, en canvi, es converteix en «la ciutat amb més gran varietat d'indústries de tot Europa», cosa que, segons la GEC de Catalunya, encobreix en realitat una industrialització subordinada i invertebrada.

La imatge de les fàbriques del moment, la formaven:

- 1840. Carbó i Viñas
- 1850. Carles le Boeuf
- 1858. La Galeta
- 1865. El Sucre
- 1866. El Cristall
- 1866-69. El Gas
- 1868-88. Anís del Mono

D'aquestes fàbriques, l'única que forma part del paisatge de la ciutat actualment és la de l'Anís del Mono, però la imatge industrial al llarg de la via del tren s'ha mantingut.

És el moment del canvi d'imatge del nucli de Badalona, que passa de ser un poble rural a expandir-se en el camí de convertir-se en ciutat. Això obliga a l'intent municipal d'ordenar el seu creixement, mitjançant un planejament que té com a funció principal definir unes alineacions de carrers on poder seguir construint. Aquest Pla de l'Eixample va ser redactat per l'arquitecte Joan Baptista Pons i Trbal l'any 1895.

A Barcelona, l'Exposició Universal de 1888 converteix l'edifici del seu cafè-restaurant (anomenat Castell dels Tres Dragons), projectat per Domènech i Montaner, en el manifest emblemàtic modernista. A Badalona caldrà esperar fins a començaments de segle per tal que Joan Amigó l'incorpori al paisatge de la ciutat.

Un altre fet important per a la imatge de Badalona és el motivat per l'absència d'habitatges de l'alta burgesia, que no hi ve a viure i tan sols hi té la fàbrica. Així, l'eixample burgès de Barcelona no troba la seva correspondència a casa nostra.

Cal tenir present que en aquest moment de la història John Paxton construeix el Crystal Palace per a la Fira de Londres i el moviment Arts & Crafts reivindica, enfront de la macanització industrial anònima, l'artesanía tradicional.

Obra: CASA DE LA VILA

Emplaçament: Plaça de la Vila, 1

Any: 1859-1876

Arquitecte: Francisco de Paula del Villar Lozano

En temps de l'alcalde Josep Viñas es va encarregar a l'arquitecte del Villar (autor del primer projecte neogòtic de la Sagrada Família), el projecte d'ajuntament que, com es pot observar, manifesta referents del Carib, concretament els pilars de cantonada en forma de palmeta, així com la composició general que, segons que sembla, recorda la de l'Ajuntament de Santa Clara, Cuba, atesa la relació de negocis de l'alcalde amb aquella població.

Obra: PASSEIG MARTÍNEZ CAMPOS

Emplaçament: La Rambla

Any: 1876

Arquitecte: Francisco de Paula del Villar Lozano

Element definidor d'un dels símbols urbans més importants de la ciutat. És curiós el fet que s'anomeni rambla un passeig paral·lel al mar.

Obra: QUIOSC ANÍS DEL MONO
 Emplaçament: Estació de RENFE
 Any: 1880
 Arquitecte: Josep Puig i Cadafalch
 Quiosc lamentablement desaparegut, on el mestre Puig i Cadafalch va manifestar la seva genialitat.

Obra: ASIL COL·LEGI DE SANT ANDREU
 Emplaçament: c/ Arnús, 16-18
 Any: 1889
 Arquitecte: Francesc Rogent i Pedrosa
 Obra amb un cert estil neoromànic, molt austere, que recorda la composició de la Universitat de Barcelona, d'Elies Rogent.

Obra: MERCAT MAIGNON
 Emplaçament: Arnús, Lleó i Soledat
 Any: 1889
 Arquitecte: Pere Falqués i Urpí
 Precedent del Modernisme a la ciutat, l'obra de Falqués, de totxo, ferro i vidre, encara té com a referent el Crystal Palace de Paxton. Pere Falqués va ser l'arquitecte autor de la Fàbrica d'Electricitat de la Societat del Gas, del carrer Roger de Flor de Barcelona (1897-99), on esclata el llenguatge modernista.

A dalt, el mercat Maignon i, a baix, la font de ferro fos.

Obra: FONT DE FERRO FOS
 Emplaçament: Molts punts de la ciutat
 Any: 1892
 Arquitecte: Francesc Rogent i Pedrosa
 Element de mobiliari urbà de molt bon disseny, que Rogent va realitzar per encàrrec de l'Ajuntament. No s'ha deixat d'utilitzar per la seva bona resposta funcional i formal.

Casa Agustí.

Obra: CAN GRATACÒS
 Emplaçament: c/ Méndez Núñez
 Any: 1897-1899
 Arquitecte: Joan Baptista Pons i Trabal
 Obra menor de l'arquitecte Pons, curiosa per ser d'una tipologia no habitual, formada per una caseta aïllada amb pati davanter i posterior.

Obra: CASA AGUSTÍ
 Emplaçament: c/ Roger de Flor/plaça Pep Ventura
 Any: 1893
 Arquitecte: Lluís Domènech i Montaner
 Torre d'estil medieval construïda per a un metge odontòleg. La seva imatge és reforçada per la tanca de totxo vist amb pilastres, així com per la reixa forjada superior. Després de ser destinada a usos diversos, ha estat rehabilitada per a ús comercial mantenint tan sols les façanes originals.

Obra: COR DE MARINA
 Emplaçament: Rambla, 12/Santa Teresa, 22
 Any: 1898
 Arquitecte: Joan Baptista Pons i Trabal
 Casa de façana de composició simètrica amb finestres de brancals i columnes de pedra, que s'integra i forma ella mateixa la imatge de la Rambla. És curiosa l'existència d'un medalló superior amb forma de vaixell de vela.

Obra: FAÇANA DE L'ESGLÉSIA DE SANTA MARIA
 Emplaçament: plaça Barberà
 Any: 1895
 Arquitecte: Francesc Rogent i Pedrosa
 Església bastida en diversos èpoques en el lloc d'un antic temple romà, segons que sembla. La darrera actuació, que comporta la imatge actual d'estil neoclàssic, és deguda a Francesc Rogent.

III. LES CONSTRUCCIONS DE COMENÇAMENTS DE SEGLE. EL MODERNISME

El Modernisme entra a la ciutat de mans del seu arquitecte, Joan Amigó i Barriga.

Qualificat com de la segona generació d'arquitectes modernistes, acaba la carrera l'any 1900, al mateix temps que Antoni de Falguera, quan a l'Escola d'Arquitectura, Domènech i Montaner exerceix de Director.

Un any abans havia acabat Valeri i Soler i poc després Raspall, Jujol, Masó i Cèsar Martinell, que se singularitzaren respecte a la primera generació per estar menys compromesos políticament i socialment, i per trobar en el Modernisme l'expressió formal que els fa estar a la «moda» del fet arquitectònic.

Obra: CA L'ESCANYARALET
 Emplaçament: Rambla, 5/Santa Teresa
 Any: 1897
 Arquitecte: Joan Baptista Pons i Trabal
 Casa senyorial de planta i pis que dona imatge a la Rambla. La façana és d'un cert regust oriental (arabitzant), aflagranada, amb pilars de ferro colat. L'arquitecte Pons i Trabal, autor del Pla de l'Eixample de la ciutat (1895), col·laborava en el despatx de Pere Falqués.

Aspecte fonamental de la formació d'Amigó, que esdevé una constant en la seva obra, són els viatges a Àustria (Viena) i a Alemanya (Darmstadt), que li van permetre entrar en contacte amb figures del moment, com Otto Wagner, Joseph M. Olbrich i la Sezession vienesa i, a través d'ella, amb l'arquitecte escocès Mackintosh, el grafisme ornamental del qual va ser profusament utilitzat per Amigó.

En el moment en què Amigó comença la seva tasca professional, a París se celebra l'Exposició Universal i Berlage projecta la Borsa d'Amsterdam.

El final teòric del Modernisme, situat entorn de l'any 1915, a Badalona es produirà l'any 1923 amb la Dictadura de Primo de Rivera. En aquest moment, Amigó deixa de ser arquitecte municipal, càrrec que ocupava des del 1914.

Obra: CASA CASCANTE
Emplaçament: Canonge Baranera, 115
Any: 1901
Arquitecte: Aureo Bis Mas de Xaxars
Precedent del Modernisme a la ciutat, l'obra d'Aureo Bis Mas de Xaxars s'inscriu dins d'un estil neoclàssic amb referents ornamentals modernistes i romàntics, amb acabats de pedra i estuc.

Obra: COL·LEGI GERMANS MARISTES
Emplaçament: Temple, 19
Any: 1901-1903
Arquitecte: Joan Amigó i Barriga
Obra de modernisme molt primitiu amb tots els tics d'una primera construcció.

Obra: CASA PAU RODON
Emplaçament: c/ Museu, 18
Any: 1905-1907
Arquitecte: Joan Amigó i Barriga

Casa molt senzilla per a un entusiasta de la modernitat, especialment dins l'art tèxtil, Pau Rodon, amic personal de l'arquitecte. Cal fer notar el ràfec metàl·lic sobre el balcó, d'una gran simplicitat i originalitat, així com els interiors modernistes.

Obra: CASA PAVILLARD
Emplaçament: Av. Martí Pujol, 23-25
Any: 1906
Arquitecte: Joan Amigó i Barriga
L'obra modernista més completa d'Amigó, encàrrec del gerent de la casa Lorilleux. Dos volums en cantonada amb un esquema simètric, lligats per una tribuna de ferro i vidre, on els atributs modernistes es troben fonamentalment en els estucs ornamentals, volums de filigrana i, sobretot, en la serralleria (reixes, mènsules i baranes), d'una gran riquesa formal, que demostra l'existència d'un professional avesat en aquestes tasques.

Obra: FÀBRICA GOTTARDO DE ANDREIS
(La Llauna)
Emplaçament: Sagunt/Indústria
Any: 1906-1920
Arquitecte: Joan Amigó i Barriga
Obra que significa la superació del Modernisme cap a un estil que coneix a través de l'obra de Mackintosh i Otto Wagner. Gran quantitat de detalls en encoixinats, sanefes i medallons a la façana. És molt notable l'estructura de la coberta amb pilars de ferro colat i encavallades de fusta amb tirants de ferro. Actualment rehabilitada internament com a Institut d'Ensenyament Secundari per Enric Miralles i Carme Pinós, arquitectes.

Casa Enric Mir.

Obra: FÀBRICA GIRÓ (Can Cascuberta)
 Emplaçament: Dos de Maig/Enric Borràs/Colom/Anton Romeu
 Any: 1907-1913-1920
 Arquitecte: Joan Amigó i Barriga
 Obra enderrocada en part. Es conserva solament l'edificació del carrer Colom i trams dels carrers Enric Borràs i Anton Romeu. Correspon a una seqüència d'encavallades de fusta recollides per una façana on es fa present la Sezession vienesa, i on l'acabament superior, d'un motlluratge guerro (Moncunill, Granell, Jujol), amb uns medallons vidrats (avui desapareguts) que emfasitzaven els aigüfons i baixants, li donaven una especial expressivitat. Actualment, substituïda per un bloc d'habitatges amb façana al carrer Dos de Maig i rehabilitada en part, com a Biblioteca, en els trams dels carrers Anton Romeu i Colom, pels arquitectes Jordi Moliner i Antoni Poch.

Obra: CASA LÉON LE PREVOST (Escola Gitanjali)
 Emplaçament: Av. Martí Pujol, 37-39
 Any: 1908
 Arquitecte: Joan Amigó i Barriga
 Casa de dos volums ortogonals, com la Pavillard, però menys interpretable, ja que no es troba formant cantonada.

Obra: TOMBA DE LA FAMÍLIA BOSCH
 Emplaçament: Cementiri de Sant Crist (Vell)
 Any: 1907
 Arquitecte: Joan Amigó i Barriga
 Mostra d'arquitectura funerària per a una família benestant, propietària de la indústria Anís del Mono. Gran repertori floral un xic abarrocat.

Obra: CASA ENRIC MIR
 Emplaçament: Av. Martí Pujol, 45-47
 Any: 1910
 Arquitecte: Joan Amigó i Barriga
 La millor mostra modernista de la solució d'habitatge entre mitgeres, en una casa de dos cossos, de clars referents a la Sezession vienesa i a Mackintosh. Façana asimètrica que presenta detalls de qualitat en les finestres superiors, en els pinacles de coronament i en les ornamentacions de l'estuc.

Obra: CASA PERE BUSQUETS
 Emplaçament: Temple, 25
 Any: 1912
 Arquitecte: Joan Amigó i Barriga
 Mostra de la variació de l'Amigó modernista cap a formes més eclèctiques, impregnades d'un cert medievalisme. Interessant per ser l'única peça de la ciutat d'aquesta època amb solució de xamfrà, que dóna continuïtat a la façana, emfasitzant l'alçat superior sobre el pati. Ha sofert intervencions posteriors poc afortunades, en l'obertura del garatge pel carrer del Temple.

Obra: CASA JAUME BOTEY I BARRIGA (Escola Jungfrau)
 Emplaçament: Gaietà Soler, 1
 Any: 1916
 Arquitecte: Joan Amigó i Barriga
 Jaume Botey era el mestre d'obres i padastre d'Amigó. En aquesta obra segueix amb l'eclècticisme medievalista.

Obra: CASA PLANAS. SANTIAGO DOMÈNECH
 Emplaçament: Av. Martí Pujol, 188-190
 Any: 1917
 Arquitecte: Joan Amigó i Barriga
 Obra en cantonada un xic malmesa per la tribuna massa gran, que no figurava en el projecte original. Interessants acabaments superiors i pati posterior, amb façana al carrer Gaietà Soler. Es nota una certa influència de Puig i Cadafalch.

Obra: CASA FRANCESC PRATS
Emplaçament: c/ Mar, 15
Any: 1921-1922
Arquitecte: Joan Amigó i Barriga

Casa interessant pels seus acabaments superiors. El seu sotabalcó de trencadís passa, a voltes, desapercbut si hom no mira enlaire, en ser el carrer de Mar molt estret.

Obra: CASA GAFARELLO
Emplaçament: c/ Enric Borràs/Dos de Maig
Any: 1923
Arquitecte: Joan Amigó i Barriga

Casa amb clara influència de l'edifici de la Pedrera de Gaudí, amb substitució de les pedres per estucs sobreposats construïts amb uns vestigis molt primitius. L'estat crític de l'edifici demana una actuació urgent si es vol recuperar.

Obra: TEMPLE DE SANT JOSEP
Emplaçament: plaça Rector Rifé
Any: 1920-1928-1945
Arquitecte: Joan Amigó i Barriga

Obra tardana d'Amigó, influïda pel neogòtic del mestre Domènech i Montaner.

Obra: CAN CASAS
Emplaçament: Av. Martí Pujol/c/ Barcelona
Any: 1922
Arquitecte: Salvador Soteras

Casa neoclàssica amb aire noucentista. Les formes modernistes es fan rígides en una composició més clàssica. Exemple d'una certa qualitat formal.

IV. DE LA DICTADURA DE PRIMO DE RIVERA A LA GUERRA CIVIL, 1923-1936

Durant els anys de la Dictadura de Primo de Rivera, el Modernisme deixa pas al Noucentisme, en el moment que la voluntat política vol impressionar el poble amb la construcció de gran quantitat d'obra pública.

L'any 1929 es constitueix el Grup d'Arquitectes i Tècnics Catalans per al Progrés de l'Arquitectura Contemporània (GATCPAC) amb un programa doctrinal lligat a la Bauhaus, moviment encapçalat per Walter Gropius i que compta amb personatges tan importants com Le Corbusier.

El racionalisme funcionalista sense ornamentació, amb simplicitat geomètrica, amb composició horitzontal, a Barcelona té com a edifici emblemàtic la Casa Bloc, mentre que a Badalona, torna a ser Amigó qui l'introdueix amb la casa Prat.

Obra: CONJUNT DE CASES RIERA FOLCH
Emplaçament: Av. Martí Pujol/Ribas i Perdigó
Any: 1923
Arquitecte: Josep M. Ribas i Casas

Conjunt de cases molt senzilles amb esgrafiats geomètrics, ja en plena línia noucentista. El carrer de la Granota es va passar a dir Ribas i Perdigó, nom del pare de l'arquitecte, que va cedir els terrenys per obrir-lo.

L'antic escorxador, al barri de la Salut, el mercat Torner, la plaça «nova», i l'escola Lola Anglada, abans Martínez Anido, al barri de Canyadó.

Obra: L'ESCORXADOR
Emplaçament: plaça Arquitecte Fradera
Any: 1924-27
Arquitecte: Josep Fradera Botey
Enginyer: Enric Casas i Casals

Inaugurat per Alfons XIII, és una peça de referència de la ciutat, en especial la torre del rellotge, veritable fita des de l'A-19. Actualment sense cap ús definitiu. Els equipaments de nova creació del darrera (CAP i IES) li serveixen de teló de fons.

Obra: MERCAT TORNER
Emplaçament: Alfons XII/Güell i Ferrer/Providència/Torner
Any: 1924-26
Arquitectes: Josep Fradera Botey
Enginyer: Enric Casas i Casals

És considerat la construcció que representa l'arquitectura del ferro a la nostra ciutat. Fa poc temps va ser rehabilitat una part del seu interior (zona de venda de peix) i, a continuació, els quatre accessos, pels arquitectes Xavier Vitòria i Emili Garcia.

Obra: ESCOLA VENTÓS MIR
Emplaçament: c/ Ventós Mir
Any: 1924
Arquitecte: Adolf Ruiz Casamitjana

Adolf Ruiz i Casamitjana, arquitecte, rep molts encàrrecs a la nostra ciutat en el temps de la Dictadura. És l'autor de l'antic hotel de La Rotonda de l'avinguda del Tibidabo, avui convertit en centre sanitari. L'escola Ventós Mir és, possiblement a causa del pressupost, la més senzilla de les seves obres.

Obra: CASA DELS MESTRES. VENTÓS MIR
Emplaçament: c/ Anton Romeu
Any: 1924
Arquitecte: Josep Fradera Botey

Obra: ESCOLA DE MESTRATGE INDUSTRIAL
(Conservatori de Música)
Emplaçament: Pare Claret
Any: 1925
Arquitecte: Adolf Ruiz Casamitjana
Interessant solució interior de pati central. Golfes i coberta de pissarra. Rehabilitació com a Conservatori de Música, realitzada per l'arquitecte Xavier Vitòria.

Obra: ESCOLA MARTÍNEZ ANIDO (Lola Anglada)
Emplaçament: Jacinto Benavente, 13
Any: 1926
Arquitecte: Adolf Ruiz Casamitjana

Obra: CASA PER A FÈLIX GALLENT
(Can Real, Can Clapés)
Emplaçament: Temple/Via Augusta
Any: 1924
Arquitecte: Joan Amigó i Barriga

Obra: CAN PEPUS
Emplaçament: Francesc Macià/Miquel Servet
Any: 1930
Arquitecte: Joan Amigó i Barriga
Torre d'estil medieval eclèctic. Té l'interès de la tribuna, sobre la qual s'articula el gir de les dues façanes. Des de fa poc és de propietat municipal, i ha estat rehabilitada per convertir-la en equipament públic.

Obra: CASA PRAT
Emplaçament: Av. Martí Pujol, 180/Via Augusta
Any: 1940
Arquitecte: Joan Amigó i Barriga
Malgrat ser de després de la guerra, les característiques estètiques d'aquest edifici, representatives del Racionalisme a la nostra ciutat, mereixen que sigui col·locat aquí.

V. LA POSTGUERRA AUTÀRQUICA I DESRROLLISTA. DELS ANYS 1940 AL 1979

A la postguerra s'inicia la imatge desvertebrada de Badalona. L'absència de mecanismes urbanístics, per un cantó, i la feblesa de la planificació existent, provoquen, juntament amb la primera immigració de nivell socioeconòmic molt baix, assentaments d'autoconstrucció.

Aquestes onades d'immigrants que arribaven a la ciutat a la recerca de feina, es van instal·lar a les barriades perimètriques (la Salut, Sistrells, el Fondo, Bufalà, el Gorg, etc) sense cap tipus d'urbanització ni de serveis. Al mateix temps, la proximitat de Barcelona, la necessitat d'allotjar els desnonats de les barraques de Montjuïc i també els damnificats de les riudes de l'any 1962, provoca que comencin a actuar els grans operadors. Primer els «blocs» d'iniciativa pública, després els d'iniciativa privada.

Els organismes promotors públics, Obra Sindical del Hogar (OSH), Patronato Municipal de la Vivienda i Viviendas del Congreso Eucarístico, en menys de 25 anys (del 50 al 75) construïren 10.000 habitatges a Sant Roc, Pomar, el Congrés, Llefia, la Salut, Bufalà i Canyadó.

La qualitat de les construccions variava des d'habitatges amb greus patologies estructurals i funcionals (OSH) a habitatges de qualitat acceptable per l'època (habitatges alts del Congrés).

Els operadors privats surten cap a l'any 1970, i en cinc anys construeixen 21.000 habitatges, centrant-se en barris com Llefia i Lloreda. Si bé és cert que la qualitat de l'habitatge millora (excepcions dramàtiques poden ser, entre d'altres, els habitatges del carrer Sagrada Família, 51-57, de Pablo Porta), no és menys cert que l'especulació provoca densificacions massives, mitjançant Plans Parciaus que desvirtuen l'esforç del Pla Comarcal del 1953 per posar un cert ordre, generant expectatives al capital immobiliari.

Aquests assentaments incrementaran els dèficits d'equipaments i espais verds en els barris i provocaran les primeres mobilitzacions

populars, que arribaran a un punt àlgid per l'aprovació del Pla General Metropolità l'any 1976, i poc després amb l'adveniment de la democràcia.

Mereixen especial atenció els professionals que, malgrat la gran disbaixa constructiva, intenten ser «resistents» en el seu plantejament per aconseguir una arquitectura d'interès. D'aquests, cal tenir en compte especialment Joan Antoni Padrós Galera, arquitecte badaloní que, per la seva trajectòria familiar (pare, Joan Padrós i Fornaguera, arquitecte municipal), hagués pogut convertir l'arquitectura en un negoci, aconseguint, en canvi, una producció molt correcta.

Mostra d'arquitectura privada de postguerra

Obra: CASA DEL GAS
Emplaçament: Ignasi Iglésias/Martí Pujol
Any: 1947
Arquitecte: Joan Padrós i Fornaguera

Obra: GRUP DE LA CAIXA
Emplaçament: Carrer dels Arbres/la Plana
Any: 1956-1958
Arquitecte: Joan Padrós i Fornaguera
Bloc d'habitatges d'una certa qualitat constructiva per al temps en què van ser edificats, formant part d'una operació de prestigi de la Caixa. Destinats a famílies de classe mitjana.

Promotors públics

Obra: POLÍGON JOSÉ A. PRIMO DE RIVERA
Emplaçament: B. Solà/A. March/Garriga
Any: 1955
Arquitecte: Chinchilla/Escolà/Pineda/Oliva

Obra: POLÍGON EL BRUCH
Emplaçament: Dr. Robert/Ibèria/Múrcia
Any: 1962
Arquitecte: Chinchilla/Escolà/Pineda/Oliva

Obra: POLÍGON UVA DE SANT ROC
Emplaçament: Barri de Sant Roc
Any: 1962-1966
Arquitecte: Chinchilla/Escolà/Pineda/Oliva

Obra: GRUP UVA DE POMAR
Emplaçament: Barri de Pomar
Any: 1965-1967
Arquitecte: Chinchilla/Escolà/Pineda/Oliva

Obra: GRUP RDA. SANT ANTONI DE LLEFIÀ
Emplaçament: Barri de Llefià
Any: 1968-1969
Arquitecte: Chinchilla/Escolà/Oliva

Obra: GRUP VERGE DE LA SALUT
Emplaçament: Av. Carítg/H. Lázaro (abans «El Hoyo»)
Any: 1968-1969
Arquitecte: Chinchilla/Escolà/Pineda

Obra: GRUP VERGE ASSUMPTA
Emplaçament: Europa/Doctor Trueta
Any: 1968-1972
Arquitecte: Chinchilla/Escolà/Oliva

Obra: GRUP GENERAL MOSCARDÓ
Emplaçament: c/ Bailén. Barri de Bufalà
Any: 1956
Arquitecte: Joan A. de Ferrater

Obra: GRUP DE SANT JAUME
Emplaçament: Av. M. Montroig/Sant Lluc
Any: 1971-1975
Arquitecte: Chinchilla/Escolà/Oliva

Obra: GRUP SANT ANASTASI. CONGRÉS
EUCARÍSTIC. BLOCS ALTS
Emplaçament: Av. Alfons XIII. Barri del Congrés
Any: 1970-1974
Arquitecte: Joan B. Estevan Llagaria

Obra: GRUP SANT ANASTASI. CONGRÉS
EUCARÍSTIC. BLOCS BAIXOS
Emplaçament: Plaça Sant Elies. Barri del Congrés
Any: 1963-1968
Arquitecte: Baldrich/Soteras

Obra: GRUP MARESME
Emplaçament: Av. Maresme. Barri Sant Roc
Any: 1976
Arquitecte: Chinchilla/Escolà/Oliva

Obra: GRUP SANT JORDI
Emplaçament: Barri de Canyadó
Any: 1966-1970
Arquitecte: Chinchilla/Escolà/Oliva

Operadors privats

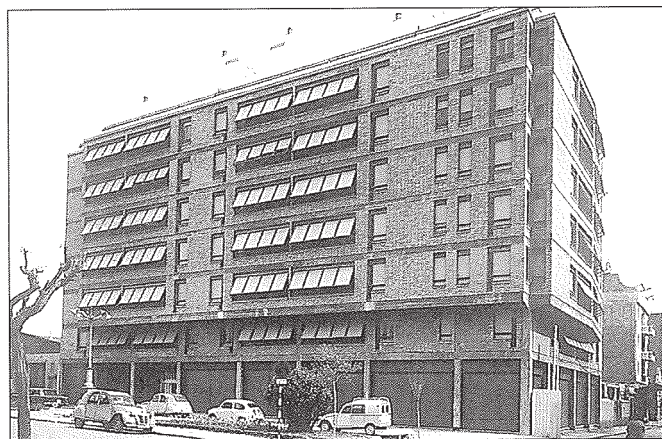
Obra: BLOCS «GALLINA BLANCA»
Emplaçament: Barri de Llefià
Any: 1971-1975
Arquitecte: Luis Gimeno Rovira

Obra: BLOCS IBUSA, VIECASA, PRONE I VIMER
Emplaçament: Barri de Llefià
Any: 1971-1975
Arquitecte: Fco. José Mellado Bosch

Obra: BLOCS NOVOGAR
Emplaçament: Barri de Llefià
Any: 1972-1976
Arquitecte: J.M. Pérez de Arenaza

Obra: BLOCS INMOBILIARIA LA SALUD (P. Porta)
Emplaçament: Sagrada Família, 51-57
Any: 1976
Arquitecte: Juan Lliboutry

Obra: BLOCS «LLOREDA» (Sentís)
Emplaçament: Barri de Lloreda
Any: 1965-1997
Arquitecte: Piqué/F. Cels/F. Llouch

A l'esquerra, Quinta Elvira Park i, a la dreta, bloc Edifici Sant Josep.

Obra: QUINTA ELVIRA PARK
Emplaçament: Av. Martí Pujol, 295-297
Any: 1974
Arquitecte: Miguel de Arenaza (Serrano)

Obra: DAURADELL (Daniel Fernández)
Emplaçament: Alfons XIII/Garriga/B. Solà
Any: 1973
Arquitecte: A. Pons/A. Barbosa

Arquitectura de la resistència

Obra: GRUP CAN MERCADER (la Caixa)
Emplaçament: Sant Bru/Jovellar/Triomf/Rivero
Any: 1971
Arquitecte: J.A. Padrós/M. Brender/Barba Corsini

Obra: BLOC EDIFICI SANT JOSEP
Emplaçament: Colom, 68-72
Any: 1968
Arquitecte: Joan Antoni Padrós i Galera/J. Soler/J. Verdaguer

Obra: EDIFICI DE CAN TEJEDOR
Emplaçament: La Plana, 43/Arbres, 18-20
Any: 1967
Arquitecte: Joan Antoni Padrós i Galera/J. Soler/J. Verdaguer

Obra: CAN PRAT
Emplaçament: Av. Martí Pujol, 182
Any: 1965
Arquitecte: Joan Antoni Padrós i Galera/J. Soler/J. Verdaguer

Obra: LABORATORI CROS
Emplaçament: Av. M. Montroig, 201/Julio Galve
Any: 1963
Arquitecte: Joan Antoni Padrós Galera/J. Soler/J. Verdaguer

Obra: FÀBRICA GIRÓ
Emplaçament: c/ Jaume Ribó
Any: 1970-1972
Arquitecte: Bohigas/Mackay/Martorell. Estudi MBM

Obra: FÀBRICA PIHER
Emplaçament: c/ Occitània
Any: 1959-1960/63-1969/71
Arquitecte: Bohigas/Mackay/Martorell. Estudi MBM

Obra: EDICIONES DESTINO
Emplaçament: c/ Occitània
Any: 1965-1967
Arquitecte: Bohigas/Mackay/Martorell. Estudi MBM

Obra: EDIFICI PLURIFAMILIAR ENTRE
MITGERES
Emplaçament: Sant Pere/Sant Domènec
Any: 1968
Arquitecte: J. Antonio Coderch/Valls

Obra: EDIFICI PLURIFAMILIAR ENTRE
MITGERES
Emplaçament: Laietània, 22-28
Any: 1969
Arquitecte: Bohigas/Mackay/Martorell. Estudi MBM

Obra: EDIFICI PLURIFAMILIAR ENTRE
MITGERES
Emplaçament: Prim, 20/R. Matamoros, 27
Any: 1969
Arquitecte: Alfons Soldevila i Barbosa

Obra: EDIFICI PLURIFAMILIAR ENTRE
MITGERES
Emplaçament: Marina, 51
Any: 1970
Arquitecte: Manuel Ribas i Piera

Obra: EDIFICI PLURIFAMILIAR ENTRE
MITGERES
Emplaçament: Marina, 70
Any: 1971
Arquitecte: Alberto Aguirre

Obra: HABITATGE UNIFAMILIAR I COMERCIAL
DE PLANTA BAIXA. CAN GUBERN
Emplaçament: Mar, 54-56
Any: 1973
Arquitecte: Martorell/Bohigas/Mackay

Obra: HABITATGE PLURIFAMILIAR.
CAN LLEAL
Emplaçament: Av. Martí Pujol, 107
Any: 1973
Arquitecte: Alfons Soldevila

Obra: EDIFICI PLURIFAMILIAR ENTRE
MITGERES
Emplaçament: Alfons XII, 71-73/Güell i Ferrer/Sagunt
Any: 1975
Arquitecte: Josep M. Massot Beltran

Obra: EDIFICI PLURIFAMILIAR ENTRE
MITGERES
Emplaçament: Rector Briàs, 91-95
Any: 1976
Arquitecte: Xavier Gomà/Pancho Aiguavives

VI. LA MODERNITAT DEMOCRÀTICA

L'adveniment, l'any 1979, dels ajuntaments democràtics provocà una forta commoció en el món de la construcció, i la reacció lògica dels protagonistes de les reivindicacions urbanístiques, que es convertiren, normalment per mandat popular, en els directors polítics de l'urbanisme de la ciutat.

S'intentà explicar als operadors urbans que les regles del joc havien canviat i que a partir d'aquell moment s'aplicaria la reglamentació disciplinària del «qui la fa la paga».

Així, a la nostra ciutat, s'establiren un conjunt de normes de control d'edificacions, al mateix temps que s'intentà, mitjançant les figures de planejament establertes (sobretot Plans Especials), recompondre, cosir, sanear i dotar la nostra ciutat.

Les obres realitzades des de la iniciativa pública, s'encaminaren a aconseguir que en cada intervenció, per petita que fos, es fes palesa la voluntat de sortir de la grisa mediocritat en què ens trobàvem. Aquest va ser l'objectiu dels tècnics municipals responsables de dirigir la projecció i construcció d'equipaments, edificis d'habitatges i urbanitzacions finançats amb diner públic, ja fos municipal o d'altres administracions.

Hem incorporat, a més dels professionals responsables de l'actuació, unes dades tècniques que poden ser d'interès, ordenades segons la tipologia i la data de realització.

S'ha fet la classificació següent:

- Equipaments sanitaris
- Equipaments escolars
- Equipaments culturals
- Equipaments de mercats
- Equipaments esportius
- Equipaments singulars
- Edificis d'habitatge públic

La iniciativa privada comença a buscar arquitectes amb voluntat de projectar edificis de qualitat que milloren objectivament la realitat urbana de la ciutat.

La coexistència de dues arquitectures es manifesta radicalment. Per un cantó, l'edificació planejada tan sols com un producte comercial de compra i venda, responsable de la ciutat grisa a què hem fet esment, per l'altre, l'arquitectura, diríem d'autor, que intenta, com pot, convèncer el promotor dels avantatges del seu producte, donant una bona resposta funcional a preus de mercat, al mateix temps que ajuda a millorar la qualitat de l'entorn on s'emplaça.

S'ha cregut més interessant fer referència, tan sols, a l'arquitectura realitzada segons aquesta segona intenció, com a manifestació de quelcom que cal promoure.

Establirem l'ordre següent, per conceptes i data d'execució:

- Projectes culturals, socials, d'oci, de restauració
- Projectes de transports, aparcament, serveis, comerços, oficines
- Edificis plurifamiliars grans
- Edificis plurifamiliars entre mitgeres
- Cases de cos entre mitgeres
- Edificis especials

Caldria, una vegada assenyalada la llista d'obres que ens ajuda a definir la Badalona moderna, fer esment de tres actuacions generadores d'una situació urbana nova:

- El sector estructurant olímpic
- Montigalà
- El port
- El Centre Intermodal

El sector estructurant olímpic, ja executat, marca un procés d'urbanització accelerat de la ciutat aprofitant l'empenta dels Jocs. Des de l'any 1989 fins al 1992 es va configurar una entrada a la ciutat –Marquès de Montroig–, un nou lligam mar-muntanya –Antoni Bori/Pau Claris/Av. Caritg–, una zona esportiva paral·lela a l'autopista, uns laterals de l'A-19, una Ronda del Mig que relliga els barris de la ciutat, un parc urbà –Turó Caritg– i una peça d'un fort valor emblemàtic, centre del conjunt que ha servit per cosir la ciutat –el Palau Municipal d'Esports–.

Respecte al fenomen Montigalà, tot i que té uns començaments que se situen abans d'això que hem anomenat la «modernitat democràtica», els efectes desencadenadors s'estan produint en aquesta etapa. Montigalà ha significat una transformació de 195 ha de la ciutat. Iniciat l'any 1956 amb un Pla Parcial redactat pels arquitectes Cardenal/Laguardia/Ballesteros, que proposava, en un disseny modern per l'època, la construcció de 13.000 habitatges i un assentament de 50.000 persones, va ser aprovat definitivament l'any 1969.

L'any 1976 el Pla General Metropolità recull el Pla Parcial aprovat. La necessitat del promotor de modificar aspectes del planejament aprovat mitjançant un estudi de detall, va comportar que aquest fos desestimat per la Corporació Metropolitana de Barcelona l'any 1979, obligant a redactar un Pla Especial i una modificació del PGM.

Les dificultats econòmiques de la propietat obligaren a negociar una sortida que es materialitzà l'any 1980 en la participació de l'Ajuntament i la Generalitat, i la redacció d'un Pla Especial de consens. Aquest Pla, redactat per l'arquitecte Manuel de Solà Morales, redueix els habitatges a 3.420, incorpora polígons industrials i comercials i, sobretot, incrementa de forma substancial el nivell de dotacions en equipaments i zones verdes.

Pel que fa al port, com a projecte de futur ha de sintetitzar la imatge de la nova Badalona, projectada cap al mar, oferint el nou centre més equilibrat territorialment respecte a la seva població, significat el contrapunt modern del centre històric format pel carrer de Mar i la Rambla, espais generats per una Badalona d'una altra època. Malgrat que, com és lògic, no existeixen imatges d'aquesta actuació, no se la pot obviar si de veritat volem entendre el conjunt formal de la nostra ciutat.

Un altre projecte de futur, lligat a la revitalització del centre històric, és el Centre Intermodal de Transports, on se situarà la xarxa de comunicacions més important de la ciutat. La superposició de línies de metro, així com el desplaçament de l'estació ferroviària en aquest punt, ha de servir de motor per regenerar un centre que, com hem dit abans, ha quedat obsolet, dotant-lo d'un conjunt edificatori que potenciï l'activitat i faciliti, al mateix temps, les interrelacions necessàries en una ciutat moderna. Sens dubte seran les propostes arquitectòniques concretes les que assumiran la responsabilitat del canvi d'imatge de la zona.

Equipaments sanitaris

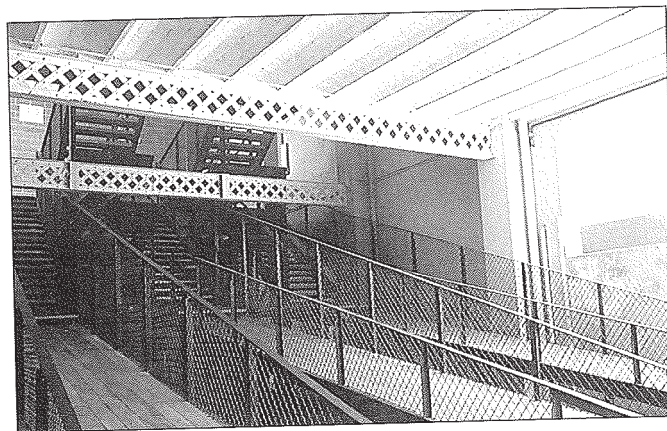
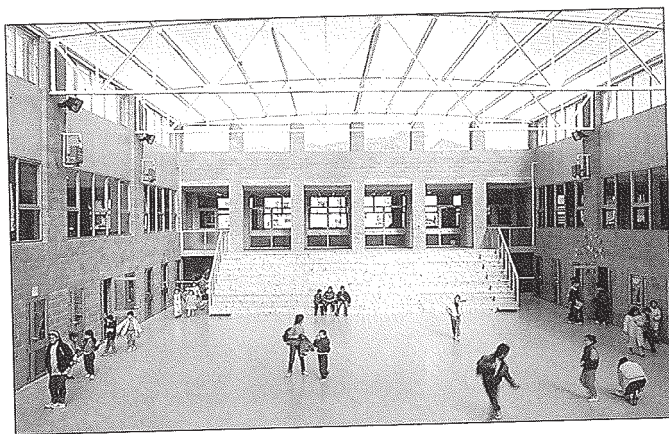
Obra: HOSPITAL MUNICIPAL
Emplaçament: Via Augusta
Any: 1985-1992
Arquitecte: Francesc de P. Subirats/Sabí Rom

Obra: CAP DE LLEFIÀ
Emplaçament: Ctra. Antiga de València
Any: 1988
Arquitecte: Mario Corea/E. Mannino/Fco. Gallardo

Obra: CAP DE SANT ROC
Emplaçament: Vélez Rubio/Comerç/Motril
Any: 1987-1988/90
Arquitecte: Servei d'Arq. i Eng. ICS/J.M. de Lecea

Obra: CAP DE LA MORERA
Emplaçament: c/ Pere III
Any: 1992-1993
Arquitecte: Pere Casajona Salvi

Obra: CAP DE LA SALUT
Emplaçament: Don Pelayo
Any: 1995-1996
Arquitecte: R. Espar/E. Comas/M. Adroer

Equipaments escolars

Obra: EGB JOSEP CARNER
Emplaçament: c/ Juan Valera
Any: 1985
Arquitecte: Vicenç Bonet

Obra: EGB SALVADOR ESPRIU
Emplaçament: Av. Morera/Reina Elisenda
Nominada FAD 1989
Selecció CONSTRUMAT 1989
Any: 1987-1988
Arquitecte: Llorens/Massot/Soldevila

Obra: EGB ITACA
Emplaçament: Ctra. Antiga de València
Any: 1990
Arquitecte: Francesc Lladó

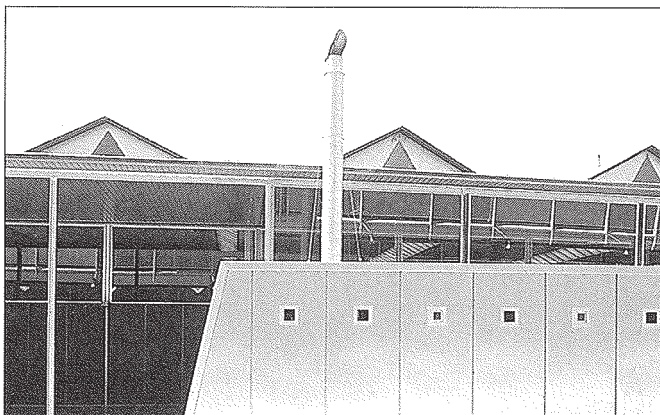
Obra: EGB MARGARIDA XIRGU
Emplaçament: Torí/Don Pelayo
Any: 1988
Arquitecte: Urgell/Gòdia/Laviña/de la Villa

Obra: EGB MERCÈ RODOREDA
Emplaçament: Av. Catalunya, 14-20
Any: 1990-91
Arquitecte: Pere Casajoana Salvi

Obra: CEIP PLANAS I CASALS
Emplaçament: Pça. Ciutat SC de Nicaragua
Any: 1996-1997
Arquitecte: Pepita Teixidor

Obra: IES LA LLAUNA
Primer Premi FAD 1987, de Rehabilitació, atorgat
a una obra fora de la ciutat de Barcelona
Emplaçament: c/ Indústria/c/ Sagunt
Any: 1986
Arquitecte: E. Miralles/C. Pinós

Obra: IES BADALONA 7
Nominada FAD 1990
Emplaçament: Baldomer Solà/Ausiàs March
Any: 1989
Arquitecte: R. Sanabria/R. Artigues

D'esquerra a dreta, a la pàgina anterior l'escola Salvador Espriu i l'institut la Llauna. En aquesta pàgina, la biblioteca de Can Casacuberta.

Obra: IES BARRES I ONES
Emplaçament: Ctra. Antiga de València
Any: 1991
Arquitecte: Pepita Teixidó

Obra: IES LA SALUT
Emplaçament: Passatge Encants
Any: 1996-1997
Arquitecte: Moisés Gallego/Fco. Fernández

Equipaments culturals i socials

Obra: BIBLIOTECA DE CAN CASACUBERTA
Primer Premi FAD de Rehabilitació 1991
Emplaçament: Mn. Anton Romeu/Colom
Any: 1990
Arquitecte: Antoni Poch/Jordi Moliner

Obra: BIBLIOTECA I CENTRE CIVIC
DE SANT ROC
Emplaçament: Sant Joan Evangelista
Any: 1995
Arquitecte: J.M. Massot/J. González

Obra: CENTRE CIVIC DE LA COLINA
Emplaçament: Mònaco/Sicília/Sardenya
Any: 1986-1988
Arquitecte: Massot/Vitòria/Carrillo

Obra: CENTRE CIVIC DE LA MORERA
Emplaçament: Bac de Roda/Pirineus/Jaume I
Any: 1987/1988
Arquitecte: Joan Puebla Pons

Obra: CENTRE CIVIC CAN CABANYES
Emplaçament: Salvador Espriu
Any: 1992
Arquitecte: Francesc Lladó/X. Vitòria

Obra: CENTRE CIVIC CANYADO
Emplaçament: La Baixadeta. Canyadó
Any: 1995
Arquitecte: J.M. Massot/S. Droch/J. González

Obra: CENTRE CIVIC «CAN PEPUS»
Emplaçament: Francesc Macià/M. Servet
Any: 1995
Arquitecte: J.M. Massot/S. Osorio

Equipaments de mercats

Obra: MERCAT DE LA SALUT
 Emplaçament: Quevedo, Brasil i Sant Mori
 Any: 1982
 Arquitecte: J.M. Soteres/D. Gelabert

Obra: MERCAT DE MORERA POMAR
 Emplaçament: Av. 1r. de Maig, Bac de Roda
 Any: 1988-1989
 Arquitecte: A. Carrió/J.J. Murguá

Obra: MERCAT DE SANT ROC
 Emplaçament: plaça Sant Elies
 Any: 1987
 Arquitecte: Pep Bonet/Cristian Cirici

Equipaments esportius

Obra: PISCINA SISTRELLS
 Emplaçament: plaça Alcalde Joan Manent
 Any: 1985-1987
 Arquitecte: Mario Corea/Fco. Gallardo

Obra: PISCINA DE LLEFIÀ
 Emplaçament: Av. Pius XII/Rbla. Solidaritat
 Any: 1996
 Arquitecte: Lluís Clotet/Ignacio Paricio

Obra: POLIESPORTIU CASAGEMAS
 Emplaçament: plaça Casagemas
 Any: 1988
 Arquitecte: Eduard Riba/Josep M. Massot/Joan Miquel Riba

Equipaments singulars

Obra: CEMENTIRI DE SANT PERE. Ampliació
 Emplaçament: Carretera B-500, Km.
 Any: 1988
 Arquitecte: H. Piñon/A. Viaplana/R. Mercader

Obra: PALAU MUNICIPAL D'ESPORTS
 Premi Mies Van der Rohe 1992
 Premi FAD Opinió 1992
 Medalla d'Or, Premi IAKS 1995
 Emplaçament: Alfons XIII/Pau Claris/Ponent
 Any: 1991
 Arquitecte: Esteve Bonell/Francesc Rius

D'esquerra a dreta, a la pàgina anterior el mercat de la Salut i la piscina de Llefià. En aquesta pàgina, el cementiri de Sant Pere.

Obra: BADALONA CENTRE INTERNACIONAL
DE NEGOCIS
Emplaçament: Polígon les Guixeres
Any: 1992-1995
Arquitecte: Antoni Poch/Jordi Moliner

Obra: TEATRE ZORRILLA
Emplaçament: Canonge Baranera/Sant Miquel
Any: 1986-1988
Arquitecte: Joan Bosch i Agustí

Obra: EDIFICI JUTJATS
Emplaçament: Prim/Via Augusta/R. Matamoros
Any: 1989/1991
Arquitecte: Mateo/Poch/Moliner/Avellaneda

Edificis d'habitatge públic

Emplaçament: c/ Reina Elisenda
Any: 1983
Arquitecte: Enric Roca
Promotor: INCASOL

Emplaçament: c/ Eliseu Meifrèn
Any: 1985
Arquitecte: Josep Roselló
Promotor: REGESA

Emplaçament: c/ Lladó, 45-53
Any: 1988-1989
Arquitecte: Ramon M. Torra
Promotor: REGESA

Emplaçament: c/ Ausiàs March, 120-122
Any: 1990-1991
Arquitecte: Josep Roselló
Promotor: INCASOL

Emplaçament: Nova Cançó, 8-9-10
Any: 1990-1991
Arquitecte: José Antonio Dols
Promotor: ENGESTUR

Emplaçament: Liszt, 36
Any: 1992-1993
Arquitecte: Joaquim Tarrés
Promotor: ENGESTUR

Emplaçament: Perú/Sicília/Rambla França
Any: 1994
Arquitecte: Jordi Parcerisas
Promotor: Habitatge Entorn CC.OO.

Emplaçament: Tramuntana/Travessera de Montigalà
Any: 1995-1996
Arquitecte: Joan Pascual
Promotor: INCASOL

Emplaçament: Camí de Sant Jeroni, s/n P1
Any: 1995-1996
Arquitecte: J. Puig/A. Ponsirenas
Promotor: INCASOL

Emplaçament: Camí de Sant Jeroni, s/n. P2/4
Any: 1996-1997
Arquitecte: Lluís Cantallops
Promotor: INCASOL

Emplaçament: Camí de Sant Jeroni, s/n. P3/6
Any: 1995-1996
Arquitecte: A. Poch/J. Moliner
Promotor: INCASOL

Emplaçament: Camí de Sant Jeroni, s/n. P5
Any: 1995-1997
Arquitecte: O. Tusquets/C. Díaz
Promotor: INCASOL

Emplaçament: Camí de Sant Jeroni, s/n. P7/8
Any: 1995-1996
Arquitecte: F. Gil/F. Lladó
Promotor: INCASOL

Emplaçament: Camí de Sant Jeroni, s/n. P9
Any: 1995-1996
Arquitecte: Francesc Rius
Promotor: INCASOL

Emplaçament: Camí de Sant Jeroni, s/n. P10
Any: 1996-1997
Arquitecte: Celedonio Carrillo
Promotor: INCASOL

Iniciativa privada. Projectes culturals, socials, d'oci i de restauració

Obra: RESIDÈNCIA GERIÀTRICA
Primer premi d'Arquitectura Ciutat de Badalona
Emplaçament: Santa Madrona, 47-48
Any: 1985
Arquitecte: Josep Puig/Andreu Ponsirenas

Obra: RESIDÈNCIA ROCA I PI
Emplaçament: Av. Martí Pujol, 654
Any: 1992-1993
Arquitectes: Antoni Poch/Jordi Moliner

Obra: DISCOTECA GRAN VELVET
Emplaçament: c/ Filosofia. Montigalà
Any: 1993
Arquitecte: Alfred Arribas

Obra: LA CARPA POLÈMIKA
Emplaçament: R. Martí Alsina
Any: 1994
Arquitecte: Josep Puig/Andreu Ponsirenas

Iniciativa privada. Projectes de transports, aparcaments, serveis, comerços i oficines

Obra: TUBSAL
Emplaçament: Av. Conflent/J. d'Àustria
Any: 1986-1987
Arquitecte: Francesc Gil

Obra: GARATGE
Primer Premi d'Arquitectura Ciutat de Badalona
Emplaçament: Jaume Borràs, 35-39
Any: 1986
Arquitecte: Josep Puig/Andreu Ponsirenas

Obra: CONTINENTE
Emplaçament: P. Olof Palme
Any: 1989
Arquitecte: Estudi L-35

Obra: AMPLIACIÓ CAN BOTER
Emplaçament: Canonge Baranera
Any: 1990
Arquitecte: Francesc Gil

Obra: ESTACIÓ RECEPTORA FECSA
Emplaçament: Ctra. de Can Ruti
Any: 1991-1992
Arquitecte: Cristian Cirici/Mateu Aragay

Obra: EDIFICI D'OFICINES «LA SOPERA»
Emplaçament: F. Layret, 65-67-69
Any: 1990
Arquitecte: Francesc Padrós

Obra: EDIFICI D'OFICINES
Emplaçament: F. Layret, 127
Any: 1995
Arquitecte: Josep Puig/Andreu Ponsirenas

Edificis plurifamiliars grans

Emplaçament: President Companys, 124
Primer Premi d'Arquitectura Ciutat de Badalona
Any: 1988
Arquitecte: Òscar Tusquets/Anguera

Obra: CAN CASACUBERTA
Primer Premi d'Arquitectura Ciutat de Badalona
Emplaçament: Dos de Maig, 19-31
Any: 1989
Arquitecte: A. Poch/J. Moliner/Pazos
Promotor: Construcciones Morales

Emplaçament: c/ Eduard Marquina, 37-39
Accèssit Premi d'Arquitectura Ciutat de Badalona
Any: 1991
Arquitecte: M. Rubert de Ventós/O. Clos

Emplaçament: c/ Sant Ignasi de Loiola, 106
Accèssit Premi d'Arquitectura Ciutat de Badalona
Any: 1994
Arquitecte: Josep Puig/Andreu Ponsirenas

Emplaçament: Av. Martí Pujol, s/n.
Any: 1995-1996
Arquitecte: P. Riera/J. Gutiérrez
Promotor: Inmobiliaria Colonial, SA

Edificis plurifamiliars entre mitgeres

Emplaçament: c/ Gaietà Soler, 2
Any: 1988
Arquitecte: Francesc Gil i Argemí

Emplaçament: Av. Martí Pujol, 27-31
Accèssit Premi d'Arquitectura Ciutat de Badalona
Any: 1988
Arquitecte: Lluís Herrero

Emplaçament: c/ Santa Madrona, 85
Primer Premi d'Arquitectura Ciutat de Badalona
Any: 1990
Arquitecte: Francesc Lladó

Emplaçament: Prim, 6/Riera Matamoros, 16
Any: 1995
Arquitecte: Francesc Padrós

Casa de cos entre mitgeres

Obra: Casa Andreu Lladó
Emplaçament: Santiago Rusiñol, 97
Any: 1981
Arquitecte: Francesc Lladó

Obra: Casa Gratacòs
Emplaçament: Santiago Rusiñol, 95
Any: 1984
Arquitecte: Francesc Lladó

Obra: Can Costa
Primer Premi d'Arquitectura Ciutat de Badalona
Emplaçament: Santa Madrona, 124-125
Any: 1985
Arquitecte: Francesc Gil

Obra: Casa Postigo
Primer Premi d'Arquitectura Ciutat de Badalona
Emplaçament: Magatzem, 83
Any: 1988
Arquitecte: Antoni Poch/Jordi Moliner

Obra: Casa Josep Sayol
Emplaçament: Santa Madrona, 25/Magatzem, 68
Any: 1989
Arquitecte: Antoni Poch/Jordi Moliner

Obra: Casa Rahola
Emplaçament: Rector, 80
Any: 1990
Arquitecte: A. Soldevila/J.I. Llorens

Obra: Casa Isidre Casas
Emplaçament: Ciutat de Banyoles, 3
Any: 1991-1992
Arquitecte: Francesc Gil

Obra: Casa J. Pérez Galé
Emplaçament: Iris, 42
Any: 1992-1993
Arquitecte: J.M. Roldan

Obra: Casa Robert Guirado
Emplaçament: F. Planas i Casals, 93
Any: 1992-1993
Arquitecte: David Sarri Mata

Obra: Casa Fernández-Collado
Emplaçament: Triomf, 31-33
Any: 1994-1995
Arquitecte: Salvador Droch

Edificis especials

Obra: Habitatge unifamiliar. Rehabilitació Cal Mecu
Emplaçament: Fluvià, 43
Any: 1988
Arquitecte: Francesc Lladó

Obra: Habitatge unifamiliar
Primer Premi d'Arquitectura Ciutat de Badalona
Emplaçament: Guixeras, 23
Any: 1990
Arquitecte: Antoni Poch/Jordi Moliner

Obra: Edifici, locals i apart.
Accèssit Premi d'Arquitectura Ciutat de Badalona
Emplaçament: c/ Porvenir, 12
Any: 1991
Arquitecte: Celedonio Carrillo

Obra: Edifici, locals i apartaments
Emplaçament: Ferrer i Bassa/Av. Pomar
Any: 1994-1996
Arquitecte: Josep Puig/Andreu Ponsirenas

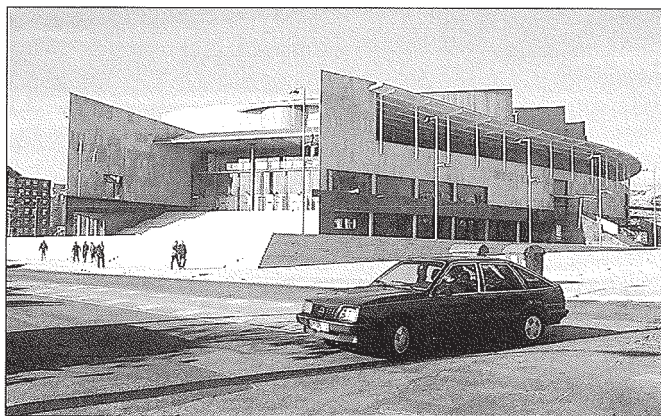
CLOENDA

La imatge de la nostra ciutat està continguda pel receptacle que formen la Serralada de Marina i la mar Mediterrània, connectades per rieres, el Besòs i el turó de Montgat.

Aquest marc, geogràficament extraordinari, no hauria de ser contenidor d'una ciutat grisa i anodina. Malgrat que la història evolutiva de la ciutat no ha estat especialment agraïda amb la seva forma, encara hi ha la possibilitat que Badalona es decanti cap a una imatge moderna i atractiva. Compta amb prou elements per aconseguir-ho. Tan sols cal una cosa, que tant l'administració com els operadors privats s'ho proposin i exerceixin el vell ofici de mecenasatge, ja que, com deia un vell arquitecte, ja desaparegut, «al darrera de cada bona obra d'arquitectura hi ha un bon promotor». Entenia que de bons professionals de l'arquitectura ja se'n podien trobar.

La visió de la nostra ciutat, construïda mitjançant els exemples seleccionats dona, segons el criteri de l'autor del treball, la imatge virtual d'una Badalona contradictòria. Hi ha, però, l'esperança, fonamentada en la reflexió anterior, que Badalona pugui desfer-se de l'estigma «ciutat perifèrica de...» per tornar a autoafirmar-se com una entitat urbana amb característiques específiques prou interessants per esdevenir una de les primeres ciutats de Catalunya, no solament en nombre d'habitants, sinó també en això que hom qualifica de qualitat ambiental.

Els exemples, tant els triats com els no triats, voldrien ser la llista suggeridora per induir a una certa reflexió sobre la realitat construïda, alhora que haurien de possibilitar la recerca i els trets fonamentals de les edificacions que formen el paisatge de la nostra Badalona.

«Aquest marc, geogràficament extraordinari, no hauria de ser contenidor d'una ciutat grisa i anodina ... encara hi ha la possibilitat que Badalona es decanti cap a una imatge moderna i atractiva».